

**Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj Napoca
Facultatea de Istorie și Filosofie
Institutul de Studii Internaționale**

***ROMÂNIA ȘI DIPLOMAȚIA PUBLICĂ
ÎN PROCESUL INTEGRĂRII ÎN NATO***

Rezumatul tezei de doctorat

**Coordonator științific:
Prof.univ.dr. VASILE PUȘCAȘ**

**Doctorand:
Simona Liliana NEUMANN**

**Cluj-Napoca
2011**

CUPRINS

Cuprinsul tezei de doctorat	5
Cuvinte-cheie	6
Rezumat	6
Bibliografie	19

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT

INTRODUCERE	5
Actualitatea temei și motivația cercetării	5
Suportul metodologic al cercetării	7
Bibliografia	8
Structura lucrării	13
Capitolul 1.	
NATO – RELAȚIA ISTORICO-STRATEGICĂ EUROPEANO-AMERICANĂ ȘI INTEGRAREA ROMÂNIEI	16
1.1. Europa Occidentală și Statele Unite ale Americii – temelia alianței transatlantice	17
1.2. Organizația Tratatului Atlanticului de Nord	24
1.2.1. Înființarea Alianței Nord-Atlantice după cel de-al doilea război mondial	24
1.2.2. Procesul de transformare a alianței. În căutarea noului concept strategic de la începutul anilor 1990	28
1.2.3. Procesul de extindere a NATO. Etapele preliminare	36
1.3. Cooperarea NATO cu noile democrații din Europa de Est. Cazul relațiilor cu România	43
1.3.1. Contextul politico-strategic general după 1989 în Europa de Est	43
1.3.2. Pregătirea aderării prin politicile românești pro-occidentale postdecembriste	46
1.4. NATO după 11 septembrie. Continuarea demersului integrativ al României	57
1.4.1. Relația transatlantică după 11 septembrie 2001	57
1.4.2. Factorii care au determinat aderarea României la NATO. Etapele premergătoare aderării	62
1.4.3. Aderare și integrare. Limitări conceptuale	72
Capitolul 2.	
DIPLOMAȚIA PUBLICĂ LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XX-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XXI-LEA	81
2.1. Diplomația publică versus diplomația tradițională. Definiții, asemănări și deosebiri	81
2.1.1. Diplomația tradițională și apariția diplomației publice	81
2.1.2. Definirea diplomației publice din perspectivă teoretică	92
2.1.3. Definirea diplomației publice din perspectiva practicienilor și a instituțiilor care o promovează	97
2.1.4. Domeniile de acțiune și instrumentele diplomației publice: Activități, programe, politici	112
2.2. Diplomație publică, propagandă, relații publice internaționale, comunicare strategică	126
2.2.1. Asemănări și deosebiri	126
2.2.2. Elementele noi promovate de diplomația publică	135

2.3. Studiu de caz: Divizia de Diplomație Publică a NATO	138
Capitolul 3.	
PERCEPȚIA OPINIEI PUBLICE ȘI DIMENSIUNEA POLITICO-DIPLOMATICĂ A INTEGRĂRII ROMÂNIEI ÎN NATO	150
3.1. Dimensiunea politică a integrării României în NATO	150
3.1.1. Interesele politice și de securitate ale României	150
3.1.2. Demersuri diplomatice românești în vederea accelerării integrării după Summitul de la Madrid	157
3.2. Opinia publică – reper al diplomației publice în urmărirea obiectivelor ei	164
3.2.1. Opinia publică referitoare la relațiile externe ale României	164
3.2.2. Opinia publică autohtonă cu privire la aderarea României la NATO și la procesul de integrare	172
Capitolul 4.	
ROMÂNIA ȘI PRACTICA DIPLOMAȚIEI PUBLICE ÎN PROCESELE ADERĂRII ȘI INTEGRĂRII ÎN NATO	180
4.1. Este diplomația culturală românească precursora diplomației publice în România? Asemănări, deosebiri, suprapuneri de sensuri	180
4.2. Canalele oficiale de diplomație publică din România	183
4.2.1. Ministerul Afacerilor Externe	183
4.2.2. Centrul de Informare și Documentare NATO de la Chișinău	193
4.2.3. Serviciul Român de Informații – Centrul de Informare pentru Cultura de Securitate	194
4.2.4. Ministerul Apărării Naționale și societatea civilă în promovare integrării în NATO	197
4.3. Actorii non-statali ai diplomației publice din România	200
4.3.1. Organizațiile neguvernamentale	201
a. Casa NATO din România	202
b. Consiliul Euro-Atlantic România	208
c. Asociația Tratatului Atlantic (ATA)	210
d. Asociația Atlantică a Tinerilor Lideri Politici	210
e. Fundația EURISC – Institutul European pentru Risc, Securitate și Managementul Comunicării	211
4.3.2. Mediul academic	212
a. Centrul de Studii NATO al Școlii Naționale de Științe Politice și Administrative din București	213
b. Centrul de Studii Euro-Atlantice	216
4.4. Studii de caz	217
4.4.1. Summitul Grupului de la Vilnius – <i>Primăvara Noilor Aliați</i> din martie 2002	218
4.4.2. Summitul NATO de la București din aprilie 2008 – un demers al diplomației publice în promovarea obiectivelor NATO de securitate și cooperare regională	219
Concluzii	227

Bibliografie	232
Anexe	249
Anexa 1 Expunere de motive la Legea pentru aderarea României la Tratatul Atlanticii de Nord, semnat la Washington, la 4 aprilie 1949	250
Anexa 2 Interviu cu doamna dr. Oana-Cristina Popa, fost ambasador al României în Croația (2005-2009)	253
Anexa 3 Agenda diplomației publice. Manifestări organizate de misiunile diplomatice și Institutele Culturale ale României în luna ianuarie 2005	255
Anexa 4 Agenda diplomației publice. Manifestări organizate de misiunile diplomatice și Institutele Culturale ale României în luna februarie 2007	284
Anexa 5 Reflectarea în presă a Summitului Grupului Vilnius <i>Primăvara Noilor Aliați</i> , București 25-26 martie 2002	329
Anexa 6 Declarația Summitului NATO de la București, aprilie 2008	334
Anexa 7 Declarația Parlamentului României cu ocazia aniversării a 60 de ani de existență a NATO și marcării a 5 ani de la aderarea României la Alianța Nord-Atlantică	349

Cuvinte-cheie

Diplomație publică, diplomație, relații publice internaționale, NATO, România, aderare, integrare, actori non-statali, Summitul NATO de la București, Primăvara Noilor Aliți, Divizia de Diplomație Publică a NATO, diplomație culturală, relații transatlantice, războiul rece.

Rezumat

Sfârșitul războiului rece și structura predictibilă a sistemului de relații internaționale de până atunci au necesitat regândirea relațiilor transatlantice și, implicit, redefinirea conceptului de securitate al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord¹. Concomitent, transformările determinate de dispariția bipolarității pe de o parte, diversificarea mijloacelor de comunicare și apariția noilor actori non-statali pe scena relațiilor internaționale pe de alta, au determinat apariția noilor forme de diplomație ca alternative la aceea tradițională. Într-o lume bipolară, bazată pe ideologii, forțele care se confruntau erau statele. În noua conjunctură, post război rece, statele și guvernele interacționează. La fel, indivizii și organizațiile neguvernamentale. Toate promovează subiecte aflate pe agenda de politică externă a statelor lor. Cea mai importantă și mai actuală formă a noii diplomații este diplomația publică. Ea este folosită în mod complementar cu diplomația tradițională, iar prezenta lucrare își propune să analizeze diplomația publică și rolul ei în contextul integrării României în NATO.

Motivația alegerii temei o constituie, în primul, rând actualitatea ei, diplomația publică fiind un nou domeniu de studiu, chiar și de practică, în România. Apariția unor noi actori pe scena relațiilor internaționale, schimbările prin care trece diplomația tradițională, concomitent cu dezvoltarea tehnologiei informaționale, fac ca această temă să fie de mare interes. În urma aderării la Alianța Nord-Atlantică, România trebuia să fie în măsură să se racordeze la diplomația publică a alianței pentru a fi compatibilă cu aceasta și pentru a transmite în mod coordonat mesajele ei către publicul larg. Pe de altă parte, procesul aderării și, mai apoi, acela al integrării țării noastre în NATO într-un moment de

¹Literatura de specialitate cu privire la studiul relațiilor transatlantice cuprinde lucrări despre relațiile dintre SUA și Europa Occidentală în special, dar și la acelea dintre SUA și Comunitatea Europeană / Uniunea Europeană – cu accent pe relațiile fie bilaterale dintre America și statele europene, fie acelea din cadrul unor organizații internaționale. Studiile respective s-au înscris cu precădere în curentele realist (Morgenthau, Kissinger, Carr), neorealist (Kenneth Waltz) și acela de interdependență complexă (Robert Keohane și Joseph Nye).

transformare al alianței, au presupus mobilizarea canalelor diplomatice tradiționale, precum și implicarea actorilor non-statali în vederea promovării acestor obiective ferme ale politicii externe.

Ideea cercetării diplomației publice a apărut în timpul experiențelor mele în câteva instituții și programe având tangență cu diplomația publică. Este vorba de activitatea desfășurată în organizația care gestionează programul Fulbright – cel mai prestigios program de diplomație publică al Departamentului de Stat American – și anume, Council for International Exchange of Scholars din Washington, D.C. (SUA), unde am lucrat în vara anului 2001; de experiența personală în calitate de coordonatoare a Centrului SUA de Informare în Educație (US Education Information Center) din Timișoara, înființat în cadrul Universității de Vest cu sprijinul Departamentului de Stat al SUA și al Comisiei Româno-Americane Fulbright; de pragmatismul deprins într-un program al ONU la București ce viza reformarea administrației publice din România prin acordarea de burse unor tineri români de elită pentru a studia în universități de prestigiu din lume; de experiența în cadrul Comisiei Europene, Directoratul General pentru Extindere în Programul de Informații pentru Comunitatea Turco-Cipriotă din partea de nord a Ciprului cu privire la activitatea politică și legală a Uniunii Europene. Toate aceste activități profesionale au contribuit la dezvoltarea interesului personal pentru tema aleasă și la mai buna înțelegere a aplicabilității practice a acesteia.

De ce integrarea în NATO? În perioada postdecembristă, obiectivul major urmărit în mod constant și consecvent de către toate guvernele României și care a întrunit (cu mici excepții) consensul tuturor partidelor politice și a beneficiat de sprijinul covârșitor al populației, a fost obiectivul aderării țării la NATO și al integrării în structura de securitate nord-atlantică. Acest deziderat a însemnat mai mult decât un obiectiv pe agenda diplomației românești. A reprezentat o opțiune clară a țării de reîntoarcere în familia de valori democratice europene și euro-atlantice și de schimbare a imaginii României în lume. A însemnat securitate, a însemnat chiar opțiunea pentru prosperitate economică, iar momentul aderării a reprezentat cel mai mare succes politic al României postdecembriste.

Obiectivele majore urmărite prin cercetarea de față constau în analiza conceptului de diplomație publică, precum și definirea rolului acestuia în relațiile internaționale moderne. Întrebările la care am încercat să răspund în prezenta cercetare sunt: Când a apărut acest tip de diplomație?; Care este sfera sa de cuprindere? Cine sunt actorii și care sunt modalitățile prin care ea se realizează?; Cum și cine influențează opinia publică?; În ce măsură diferă diplomația publică de propagandă, pe de o parte, și de relațiile publice

internaționale și de comunicarea strategică, pe de alta? Mi-am propus să analizez cum au evoluat relațiile transatlantice după încheierea războiului rece și dizolvarea Pactului de la Varșovia, îndeosebi acelea dintre SUA și Europa, precum și impactul lor asupra Alianței Nord-Atlantice. Pornind de la o atare prezentare, mi-am concentrat interesul asupra procesului de extindere al NATO și asupra drumului parcurs de România până la aderare și apoi în procesul de integrare. În paralel cu demersurile diplomatice tradiționale, am analizat în ce mod proaspăta diplomație publică din România a folosit oportunitățile avute la îndemână pentru a-și atinge obiectivele. Nu în ultimul rând, pentru că măsura diplomației publice este dată de percepția publicului, am analizat câteva sondaje de opinie realizate de institute de sondare a opiniei publice, în perioada respectivă, cu privire la problematica integrării României în NATO.

În cadrul cercetării am fost folosit metode teoretice precum *analiza, sinteza, abstractizarea, raționalizarea și metoda comparativă*. Aceasta din urmă a fost utilizată în special la definirea conceptului de diplomație publică. Am comparat definițiile date în sistemul american cu acelea aparținând sistemelor britanic, norvegian, german și NATO. Totodată, este comparată definiția dezvoltată de teoreticieni, cu aceea dată de practicienii diplomației publice și instituțiile consacrate de diplomație publică. Sunt prezentate câteva exemple de activități, programe și politici de diplomație publică.

Atunci când au fost prezentați actorii statali și non-statali ai diplomației publice, nu s-a urmărit o enumerare cantitativă a acestora, ci o *analiză calitativă* a lor și a programelor de diplomație publică desfășurate de către acestea.

Realizarea unei *cercetări calitative* a necesitat *analiza de conținut* a diferitelor surse de informații precum: interviuri, declarații, discursuri, documente, rapoarte elaborate de diverse instituții și personalități politice, descifrarea mesajelor din interviurile publicate în presa vremii și în lucrările de specialitate. În al doilea rând, ea a presupus utilizarea și *interpretarea rezultatelor din sondajele de opinie* realizate de institute sociologice naționale (Metro Media Transilvania, Institutul de Politici Publice) și internaționale (Gallup, Transatlantic Trends). În ceea ce privește metodele empirice am realizat un *interview* cu doamna dr. Oana-Cristina Popa, fost ambasador al României în Croația (2005-2009) și am analizat câteva *studii de caz*. Scopul prezentării acestora a fost acela de a oferi exemple de actori ai diplomației publice în vederea transunerii în practică a definițiilor prezentate.

Izvoarele pe care le-am folosit – de exemplu, acelea diplomatice – descriu evenimente *in actu* (care se derulează în prezent), dar probează autenticitatea limbajelor. Ele primesc un statut științific și garantează „interdependența originară dintre actele de limbaj și

acțiuni”². Bibliografia include izvoare primare, precum: documente, tratate, legi, rapoarte oficiale ale diferitelor organizații, interviuri și declarații de presă ale șefilor de state și guverne cu prilejul reuniunilor la nivel înalt, declarații de presă ale unor oficialități precum și comunicate de presă. Acestea au fost consultate în arhivele electronice – disponibile pe Internet – ale NATO, Departamentului de Stat al SUA, United States Information Agency, al Ministerului Român al Afacerilor Externe. Izvoarele secundare consultate se referă la cărți, manuale, dicționare și studii publicate în reviste de specialitate pe care le-am găsit la bibliotecile universitare (din Timișoara, Cluj-Napoca, București, The Catholic University din Washington, D.C.), biblioteca Institutului de Studii Diplomatice al Ministerului Afacerilor Externe, British Library din Londra și Biblioteca Universității din Birmingham, precum și colecții electronice de reviste (CIAO și SAGE).

Cercetarea cuprinde patru capitole structurate după cum urmează:

Primul capitol analizează relația istorico-strategică europeană-americană și integrarea României. Aici sunt descrise aspecte legate de relația între SUA și Europa Occidentală care a pus bazele Organizației Tratatului Atlanticului de Nord după ce de-al doilea război mondial. În continuare, este prezentată transformarea alianței după încheierea războiului rece și etapele preliminare procesului de extindere. Cazul relației cu România este discutat în cadrul subcapitolului privind cooperarea cu noile democrații din Europa de Est. Aici sunt prezentate punctele de vedere ale politicienilor vremii, scopul fiind ilustrarea contextului politico-strategic după decembrie 1989 și modul de pregătire a aderării prin politicile românești pro-occidentale. O cronologie a pașilor făcuți înspre integrare contribuie la o mai ușoară înțelegere a temei. Demersul integrativ al României este supus analizei în contextul transformării NATO după 11 septembrie 2001. Un spațiu aparte este acordat delimitării conceptuale dintre integrare și aderare deoarece de multe ori cei doi termeni sunt incorect suprapuși sau chiar confundați. Bibliografia parcursă privind relațiile transatlantice și definirea noului concept NATO după căderea Cortinei de Fier și după atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 este și ea vastă. Lucrările referitoare la extinderea NATO abordează tematica din diferite unghiuri, dar mai cu seamă din perspectiva motivelor pentru care o țară sau alta aspiră să adere la NATO. Explicațiile care își au originea în școala rațională de gândire arată de ce țările aspiră să devină membre ale alianței, dar nu aduc în

² Reinhart Koselleck, *Conceptele și istoriile lor. Semantica și pragmatica limbajului social-politic*, traducerea din limba germană de Gabriel H. Decuble și Mari Oruz, Grupul Editorial Art, București, 2009, p. 18.

discuție de ce NATO decide să se extindă³. Relațiile transatlantice au trecut prin mai multe crize în decursul timpului, dar prezenta lucrare analizează cu precădere doar perioada transformărilor generate de dispariția Cortinei de Fier și a lărgirii organizației înspre Europa Centrală și de Est în contextul definirii conceptului strategic al Alianței Nord-Atlantice, al războaielor din fosta Iugoslavie și după atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001. Astfel, am evidențiat lucrări ale lui Erik Jones, Heri Kissinger, Catherine Durandine, Robert Kagan, Ron Asmus, Liviu Țirău. Referindu-se la criza transatlantică, Erik Jones se întreabă - parafrazând definiția „crizei” din dicționarul Websters, ediția 1913 - dacă „parteneriatul trebuie să continue sau va trebui modificat ori încheiat”, opinând că nici continuarea în actuala formă și nici abandonarea ei nu sunt soluții realiste⁴. Cert este că relația transatlantică a trecut prin numeroase etape de transformare de-a lungul timpului. Henry Kissinger⁵ a identificat patru asemenea faze: „dezintegrarea Uniunii Sovietice; unificarea Germaniei; tendința din ce în ce mai puternică de a trata politica externă ca pe un instrument al politicii interne; înmugurirea identității europene”. În fapt, așa cum observa Robert Kagan, NATO căuta să-și definească un nou rol după încetarea Războiului Rece și anume acela de a instaura pacea în partea de sud-est a Europei, măcinată de conflicte interetnice⁶.

Capitolul al doilea tratează diplomația publică la sfârșitul secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea. Astfel, capitolul debutează cu o suită de definiții date de teoreticieni și practicieni ai diplomației publice. Sunt oferite comparații cu diplomația tradițională, cu propaganda și cu relațiile publice în contextul comunicării strategice. Bibliografia parcursă în privința definirii diplomației publice este abundentă în studii și lucrări, mai ales aceea americană și britanică. De la teoreticieni la practicieni, cu toții sunt de acord că diplomația publică diferă de aceea tradițională prin faptul că prima presupune nu doar interacțiunea între guverne, ci, în primul rând, aceea între actorii non-statali. Între alții, îi amintim pe Edward Murrow, Christopher Ross, Sir Michael Butler, Mark Leonard, Catherine Stead și Conrad Smewing. În mod paradoxal, sfârșitul războiului rece este acela care a făcut ca diplomația publică să devină importantă prin răspândirea democrației, explozia mass media, apariția organizațiilor neguvernamentale.

³ Frank Schimmelfenning, *The EU, NATO and the Integration of Europe: Rules and Rhetoric*, Cambridge University Press, 2003, pp.37-51.

⁴ Erik Jones, „Debating the Transatlantic Relationship: Rhetoric and Reality” în *International Affairs*, 80, 4, 2004, p.595.

⁵ Henry Kissinger, *Are nevoie America de o politică externă? Către diplomația secolului XXI*, Editura Incitatus, București, 2002, p.24.

⁶ Robert Kagan, *On Paradise and Power: America and Europe in the New World Order*, Alfred A. Knopf, New York, 2003.

Lucrările universitarului american Joseph Nye sunt de referință întrucât acesta introduce conceptele de putere *soft*, *hard* și *smart* în literatura de specialitate. Conform definiției lui Joseph Nye, puterea *soft* înseamnă abilitatea de a realiza scopul scontat în baza participării voluntare a aliaților, nu prin constrângere. Puterea *soft* rezidă din cultura și idealurile politice ale unui stat⁷. Lucrările profesorului Eytan Gilboa⁸ au fost și ele relevante în definirea diplomației publice în urma unor cercetări fundamentale în domeniu, acesta fiind de părere că mediul academic și practicienii au folosit de-a lungul timpului definiții „confuze, incomplete sau problematice” atunci când s-au referit la diplomația publică. Această definiție nu spune, însă, cine controlează comunicarea, deși se subînțelege că guvernele o fac, de vreme ce în anii '80 doar ele foloseau diplomația publică. Bazându-se pe mijloacele avute la dispoziție de către diplomația publică și pe scopurile acesteia, Gilboa rafinează definiția, afirmând că diplomația publică trimite la „actorii statali și non-statali ce folosesc media și alte canale de comunicare în vederea influențării opiniei publice în societăți străine”. Kristin M. Lord este de părere că trebuie acordată mai multă atenție unei informări detaliate, care să țină cont de percepția publică din străinătate, dar și de cultura și istorie țării respective, astfel încât mesajele să poată fi identificate și transmise cu succes”⁹.

Capitolul trece în revistă definiții date diplomației publice de către diferiți practicieni, foști diplomați și oameni politici, dar și de instituții specializate în practica diplomației publice, cum ar fi USIA, Departamentul de Stat, Ministerul de Externe Britanic și Ministerul de Externe Norvegian. Și în aceste cazuri bibliografia folosită variază de la lucrări de specialitate ale practicienilor la comunicate, rapoarte, declarații din arhivele electronice ale unor instituții ce promovează diplomația publică (i.e. USIA, Departamentul de Stat al SUA, ministerele de externe ș.a.). O personalitate marcantă în domeniu din Marea Britanie este Shaun Riordan¹⁰, fost diplomat de carieră care, mai ales după ce a părăsit serviciul diplomatic în anul 2000, a contribuit la literatura de specialitate prin numeroase

⁷ Joseph Nye, *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*, New York, Basic Books, 1990.

⁸ Eytan Gilboa, „Searching for a Theory of Public Diplomacy” în *ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616, martie 2008, pp.57-58. Eytan Gilboa este profesor și directorul Centrului de Comunicare Internațională al Universității Bar-Ilan din Israel. El este și profesor-visiting de diplomație publică la University of Southern California, SUA. Cercetarea sa prezintă tentativele de teoretizare și conceptualizare a diplomației publice în cadrul mai multor discipline printre care relații internaționale, studii strategice, relații publice și comunicare. Ea examinează metodele academice folosite pentru investigarea diplomației publice, incluzând modele, paradigme, studii de caz și analize comparative. Lucrarea sa identifică direcții promițătoare și slăbiciuni în cunoașterea diplomației publice și în metodologiile folosite pentru înțelegerea ei și propune o nouă agendă de cercetare.

⁹ Cf. Kristin M. Lord, *What Academic (Should Have to) Say About Public Diplomacy*, Elliott School of International Affairs, The George Washington University; Cf.

<http://ics.leeds.ac.uk/papers/vp01.cfm?outfit=pmt&folder=7&paper=2469>.

¹⁰ Shaun Riordan, *Noua diplomație. Relații internaționale moderne*, Editura Antet, București, 2004.

prelegeri, cursuri, conferințe, studii și cărți. În lucrările sale¹¹, Riordan militează pentru un nou tip de diplomație care să o „reformeze” pe aceea tradițională prin eficientizarea și adaptarea ei la societatea informațională și la mijloacele de comunicare ale secolului al XXI-lea și care să se bazeze pe promovarea valorilor și ideilor. Același înțeles îl oferă și ambasadoarea Simona-Mirela Miculescu, practician român în diplomație publică. În privința rolului pe care noua diplomație îl dobândește în interiorul aceleia tradiționale, ea o circumscrie transformărilor ce au loc în relațiile internaționale și în comunicarea dintre actorii participanți de pe scena politică internațională¹².

În continuare, am trecut în revistă exemple de programe, activități și politici consacrate de diplomație publică. Am pus accentul pe diplomația publică americană, întrucât această formă de diplomație a apărut și s-a consacrat în Statele Unite ale Americii, dar cazurile britanic, norvegian și german vor fi și ele menționate, prin comparație. Un studiu de caz cu privire la Divizia de Diplomație Publică a NATO încheie cel de-a doilea capitol și este menit să realizeze legătura între cele două componente majore ale tezei: problema diplomației publice și aceea a integrării României în NATO.

Capitolul al treilea analizează percepția opiniei publice și dimensiunea politico-diplomatică a integrării României în NATO. Pe baza unor documente sau studii publicate de foștii politicieni sau negociatori din perioada respectivă am analizat contextul și actorii internaționali, interesele politice și de securitate ale României și demersurile diplomatice ale integrării, scoțând în evidență elementele de diplomație publică, mai ales după Summitul de la Madrid. Un scurt subcapitol comentează câteva sondaje de opinie asupra percepției publicului cu privire la problematica NATO și a politicii externe, în general. Am abordat și bibliografia privind integrarea României în structurile euro-atlantice prin evidențierea câtorva lucrări ale unor autori români și străini, precum: Teodor Meleșcanu, Ioan Mircea Pașcu, Vasile Pușcaș, Ana Zilbermann și Stephen Webber, Constantin Vlad, Gen. Mihail E. Ionescu, George Cristian Maior, Mihai Răzvan Ungureanu, Ioan Talpeș ș.a., unii dintre aceștia fiind actori ai transformărilor în epocă, lucrările lor devenind, astfel, mărturii ale procesului istoric al integrării.

Studiile acestor autori pun accentul pe voința politică a guvernelor românești care s-au succedat în perioada postdecembristă, pe sprijinul populației în demersul integrativ și pe

¹¹*Ibidem*; Vezi și Idem, „Dialogue-Based Public Diplomacy: A New Foreign Policy Paradigm?”, în *Discussion Papers in Diplomacy*, nr. 95, noiembrie 2004 (Netherlands Institute of International Relations, Clingendael).

¹²Simona Mirela Miculescu, „Relația dintre presă și diplomație – război sau pace?”, cf. <http://www.praward.ro/resurse-pr/articole/relatia-dintre-presa-si-diplomatie-razboi-sau-pace.html> (website accesat la 15.10.2009)

contextul internațional general în care NATO căuta să-și definească noul concept de securitate (Constantin Vlad, Vasile Pușcaș, Teodor Meleșcanu, Zoe Petre). Astfel, Vasile Pușcaș, fost negociator-șef al României pentru Uniunea Europeană, consideră faptul că integrarea României în Uniunea Europeană și NATO au reprezentat obiectivul esențial al noii generații politice postdecembriste, subliniind complementaritatea celor două procese și similaritățile criteriilor de aderare impuse de cele două instituții¹³. Cu toate acestea, el este de părere că nu se poate vorbi de o legătură formală între cele două procese din cauza specificului instituțional al celor două organizații¹⁴. Joseph Harrington și Scott Karns evidențiază acțiunile diplomatice întreprinse de România în vederea dobândirii sprijinului comunității internaționale, dar mai cu seamă a aceluia al aliaților pentru a-și atinge obiectivul major. Ei subliniază importanța încheierii tratatelor de înțelegere cu Ungaria și Ucraina¹⁵. De asemenea, evidențiază importanța relației României cu SUA, obținerea clauzei națiunii celei mai favorizate constituind o etapă importantă pe parcursul aderării¹⁶.

Capitolul al patrulea este intitulat „România și practica diplomației publice în procesul aderării la NATO și analizează originile diplomației publice în România”, încercând să o plaseze, inițial, în sfera diplomației culturale. Totuși, elementele ce deosebesc cele două diplomații sunt evidențiate prin definiții și exemple. Prin scurte descrieri am indicat canalele oficiale de diplomație publică din România și actorii non-statali, între acestea, organizațiile neguvernamentale și mediul academic. Exemplele selectate au în vedere doar acele situații în care entitatea respectivă promovează integrarea în NATO prin intermediul unei activități de diplomație publică. Ultima parte a acestui capitol cuprinde două studii de caz: Summitul Grupului de la Vilnius, cunoscut și sub numele de *Primăvara Noilor Aliați* din perioada de preaderare (martie 2002) și Summitul NATO de la București ce a avut loc după aderarea la Organizația Nord-Atlantică (aprilie 2008). Evenimentele au beneficiat de o largă expunere mediatică și de o foarte bună diseminare a temelor, cel de-al doilea prilejuind activitatea de diplomație publică românească de cea mai mare anvergură în procesul integrării României în NATO. În

¹³ Vasile Pușcaș, „The Accession Negotiations to the European Union and the Euro-Atlantic Process” în Adrian Năstase (Editor), *Romania-NATO 2002*, Regia Autonomă Monitorul Oficial, București, 2002, pp. 163-166.

¹⁴ *Ibidem*, pp.175-176.

¹⁵ Joseph Harrington și Scott Karns, „Romania’s Ouestpolitik: Bucharest, Europe and the Euro-Atlantic Alliance, 1990-1998” în Kurt Treptow și Mihail E. Ionescu (Editori), *Romania and the Euro-Atlantic Integration*, The Center for Romanian Studies, Iași, Oxford, Portland, 1999, pp.36-37.

¹⁶ Vasile Pușcaș, *Sticks and Carrots. Reintegrating the Most-Favorite-Nation Status for Romania (US Congress, 1990-1996)/ Bastoane și morvovi. Reacordarea clauzei națiunii celei mai favorizate pentru România (Congresul SUA 1990-1996)*, Ediție bilingvă română-engleză, Eikon, Cluj-Napoca, 2006.

amintitele studii de caz sunt descrise pe larg obiectivele NATO și ideile de cooperare promovate, precum și activitățile adiacente – înainte sau după Summit - organizate pe o tematică NATO și care au avut în vedere cooptarea pe scară largă a populației României.

Pornind de aici, *originalitatea cercetării* constă în elaborarea pentru prima dată a unei lucrări în care se pune în discuție problema rolului diplomației publice românești în procesul integrării în NATO. Spre deosebire de abordarea de până acum a diplomației publice în țara noastră, adică din perspectiva comunicării și a relațiilor publice, teza noastră a optat pentru o analiză din perspectiva relațiilor internaționale și a diplomației. În acest fel, am sperat să contribuim la îmbogățirea literaturii române de specialitate. Nu în ultimul rând, sursele bibliografice oferite de website-urile unor instituții oficiale sau neguvernamentale (i.e. date privind diverse programele derulate de acestea, obiectivele instituțiilor respective, comunicatele de presă) s-au dovedit a fi folositoare în analiza mijloacelor prin care se practică diplomația publică, dar și a temelor mai generale privind relația transatlantică și politicile pro-occidentale ale României.

Câteva concluzii. În actualul context, caracterizat de multiple interdependențe și de numeroase reconceptualizări axiologice, diplomația publică este o dimensiune immanentă oricărui demers de relaționare internă și externă între organizații, dar și între state. Cercetarea de față a urmărit să clarifice noțiunea de diplomație publică prin complementaritate cu aceea tradițională și prin trecerea în revistă a definițiilor date deopotrivă de teoreticieni și practicieni. Ea a fost exemplificată prin intermediul celui mai important dintre obiectivele aflate pe agenda politicii externe a României postdecembriste, și anume aderarea, respectiv integrarea țării în NATO. Relația transatlantică a fost mult timp unul din parteneriatele cele mai puternice în sistemul internațional. Statele Unite nu se pot angaja la scară globală fără sprijinul Europei. Această relație ce stă la baza alianței Nord-Atlantice a fost înțeleasă ținând seama și de transformările prin care a trecut NATO după căderea Cortinei de Fier și după atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001. Prin urmare, evoluția României după 1989 și procesul de aderare la NATO au fost descrise în directă legătură cu redefinirea rolului alianței pe scena internațională.

Cercetarea a căutat să demonstreze că acțiunile desfășurate în sensul cooperării cu NATO și în scopul aderării și integrării României au reprezentat o prioritate atât a efortului diplomatic, cât și a politicii interne. România a fost prima țară care a semnat Parteneriatul pentru Pace cu Alianța Nord-Atlantică. În octombrie 1996, președintele României de atunci a adresat mesaje șefilor de state și de guverne ale țărilor aliate NATO prin care a reiterat faptul că țara noastră are capacitatea de a-și asuma obligațiile ce-i vor reveni în calitate de

membru al alianței. Deși România nu a fost invitată la Summitul NATO de la Madrid să adere la Alianța Nord-Atlantică, aceasta și-a intensificat demersurile diplomatice în vederea promovării obiectivului său major.

Pe lângă contactele bilaterale cu parlamentarii statelor aliante și participarea activă la lucrările Consiliului Europei și ale organizațiilor de securitate precum OSCE și Uniunea Europei Occidentale, România s-a prevalat și de instrumentele specifice noii diplomații, și anume de diplomația publică. Astfel, în scopul identificării unor mecanisme de consultare publică armonizate modelelor euro-atlantice, au fost inițiate relații susținute cu departamentul de specialitate din cadrul NATO – Divizia pentru Diplomație Publică.

Lucrarea a evidențiat faptul că și după aderare, așa cum afirma ministrul de externe la acea vreme, „obiectivul strategic prioritar cu relevanță directă pentru înfăptuirea politicii de securitate a României este finalizarea definiției și a liniilor de acțiune pentru profilul consolidat al României în NATO”¹⁷, iar în acest scop țara noastră va „continua demersurile pentru dezvoltarea influenței NATO la Marea Neagră, ca parte a unei viziuni integrate asupra consolidării securității regiunii”¹⁸. Ceea ce s-a și întâmplat dacă analizăm rolul de factor de stabilitate pe care România l-a jucat în regiune și la scară globală, contribuind activ la operațiunile din zonele fierbinți ale globului, dar și la susținerea intrării în Alianță a noilor membri. Ilustrativ în acest sens este *Declarația Parlamentului României cu ocazia aniversării a 60 de ani de existență a NATO și marcării a 5 ani de la aderarea României la Alianța Nord-Atlantică* care, pe lângă faptul că marchează succesele alianței, subliniază încă odată legitimitatea opțiunii de aderare a țării noastre în structura euro-atlantică.

Având opțiunea pro-NATO bine definită ca obiectiv de politică externă, România a propus soluții de diplomație publică, de promovare a acesteia prin intermediul canalelor oficiale și al actorilor non-statali. În cadrul primei categorii am trecut în revistă programele și acțiunile de diplomație publică oferite de Ministerul de Externe cu structurile sale specializate – Departamentul de Diplomație Publică, Ambasada României la Chișinău ca Punct de Contact NATO, Reprezentanța României la NATO; de Serviciul Român de Informații prin Centrul de Informare pentru Studii de Securitate; și de Ministerul Apărării Naționale. Între actorii non-statali am menționat câteva organizații neguvernamentale și programe din mediul academic cu aplicabilitate directă pe tematica NATO. Lucrarea nu a urmărit o descriere cantitativă, ci o analiză calitativă, nu inventarierea ONG-urilor și a

¹⁷ Mihai Răzvan Ungureanu, „Prioritățile politicii externe: contribuția politicii externe la promovarea intereselor naționale și la politica de securitate a României” în *Întotdeauna loial. Note diplomatice pentru o Românie modernă (2005-2007)*, Editura Polirom, Iași, 2008, p. 268

¹⁸ Ibidem.

programele universitare ce au abordat ori abordează problematica euro-atlantică în perioada pre-aderării și în aceea a integrării, ci evidențierea prin intermediul câtorva exemple și a studiilor de caz a trăsăturilor ce caracterizează diplomația publică cu aplicabilitate directă la tema NATO.

Studiul pune în valoare programele care s-au relaționat la Divizia de Diplomație Publică a NATO, impactul avut în rândul publicului și sustenabilitatea în timp. Întrebările la care am căutat să răspundem au fost: În ce măsură au fost bine definite și clare obiectivele de politică externă ale României după 1990 pentru publicul autohton și acela din străinătate?; Care este explicația faptului că România a știut să-și urmărească obiectivul major al integrării în structura de securitate euro-atlantică? Au existat programe și inițiative de diplomație publică în perioada de preaderare și dacă da, care au fost mesajele transmise în mod coerent și sustenabil? Cât de corect au fost formulate mesajele și cât bine au fost folosite platformele de informare adecvată a publicului?

Referindu-se la profilul diplomatului român, Simona-Mirela Miculescu este de părere că: „noul diplomat trebuie să comunice cu toate nivelurile societății, într-un mod interactiv și sub presiunea constantă a timpului”¹⁹. Guvernele trebuie să se asigure că diplomația publică ce se desfășoară într-o țară anume respectă maniera adaptată la țara respectivă. În particular, România a trebuit să-și conceapă o strategie de diplomație publică diferențiată în funcție de țara aliată sau parteneră NATO în care și-a promovat interesele și obiectivele de integrare în alianță.

După cum am arătat, mijloacele prin care diplomația publică promovează obiectivele de politică externă sunt: campaniile de comunicare și relațiile cu multiplicatorii media; construirea relațiilor pe termen lung sub forma unor burse de studii oferite cetățenilor altor state; schimburile academice, culturale, științifice și profesionale; utilizarea rețelei de multiplicare prin ONG-uri, think-tank-uri și mediul academic pentru promovarea mesajelor; cooperarea cu alte state în programe comune de dezvoltare; cooperarea Ministerului Afacerilor Externe cu mediul academic, think-tank-urile, ONG-urile, sectorul privat; și întâlnirile la nivel înalt.

Așa cum rezultă din cercetarea de față, în noul context internațional, guvernele și diplomații își pierd în mod gradual monopolul asupra relațiilor internaționale. Prin reducerea semnificativă a costurilor și creșterea vitezei de comunicare, noile tehnologii informaționale permit și altor actori să participe la dezbaterile și implementarea politicilor

¹⁹ Idem, „Pentru o diplomație publică asertivă în promovarea imaginii României pe plan european” comunicare susținută la *Olimpiadele comunicării*, București, 5 aprilie 2005.

internaționale incluzând aici, în mod special, organizațiile neguvernamentale și mediul academic. Acestea s-au dovedit adeseori mai informate și mai specializate în domeniul relațiilor internaționale și de politică externă decât oficialii guvernelor respective.

Diplomația publică este deja consacrată în lume, în vreme ce diplomația publică a NATO a dobândit o importanță crescândă prin alocarea unui post de Asistent al Secretarului General Adjunct în fruntea sa. Cât despre diplomația publică din România, ea s-a conturat din punct de vedere instituțional în cadrul Ministerului Afacerilor Externe. Tocmai de aceea, ar trebui dezvoltată cooperarea cu actorii non-statali din toată țara, astfel încât obiectivele și politicile NATO să pătrundă mai adânc în societatea românească. Dacă opinia publică românească a fost în favoarea aderării într-o majoritate covârșitoare, aceasta s-a datorat și unui fundament emoțional și nu doar meritelor mass-mediei sau activității de diplomație publică a instituțiilor în cauză. În perioada de integrare, o bună cunoaștere a noului rol al NATO în lume, al misiunilor sale în teatrele de operațiuni ar fi fost esențială pentru a avea un public bine informat.

În România, atât mediul academic, cât și organizațiile neguvernamentale, au promovat valorile Alianței Nord-Atlantice, contribuind la creșterea gradului de conștientizare a acestora în rândul publicului. Cu toate acestea, ONG-urile care au beneficiat de sprijinul direct al guvernului și al Diviziei de Diplomație Publică a NATO în perioada preaderării și-au redus semnificativ activitatea și vizibilitatea la scară națională după aderare sau, chiar au dispărut. Or, „ofensiva conceptuală euro-atlantică pe care România s-a angajat să o promoveze în zona Mării Negre va avea nevoie de o largă susținere politică și de sprijin la nivelul societății civile”²⁰.

Am observat că marea majoritate a practicanților diplomației publice din România este compusă din reprezentanții agenților neguvernamentali, ai ONG-urilor, ai mediului academic, ai mediului de afaceri. În paralel, ambasaderele și diplomații continuă să joace un rol important. Potrivit rezultatelor acestei cercetări, diplomația tradițională va trebui să admită și să recurgă la schimbări radicale de abordare și de structură pentru a se înscrie în provocările secolului al XXI-lea. Diplomații români vor trebui să fie mai cooperanți și mai interesați în angajarea elitelor politice, a specialiștilor din mediul academic, a reprezentanților ONG-urilor, ai jurnaliștilor-cheie și ai comentatorilor politici. Pentru a reuși, va fi de dorit să fie mai deschiși, mai flexibili și în măsură să participe activ la dialoguri și dezbateri autentice.

²⁰ Mihai Răzvan Ungureanu, *op.cit.*, p.269.

În contextul implicării în societatea civilă, rolul lor principal va fi acela de ‘antreprenori ai diplomației publice’, identificând oportunități de dialog cu agenții neguvernamentali relevanți și, acolo unde e cazul, facilitând cei dintâi pași necesari în vederea cooperării. Concluzia noastră este că schimbările în orientare vor fi cu puțință de îndată ce printre diplomații de carieră vor exista unii provenind din rețelele profesionale neguvernamentale din țara de origine. Într-un asemenea caz, în prim plan va fi apropierea de mediile academice, prezența activă în viața intelectual-civică și eficiența relațiilor cu publicul.

Nu există un model standard de diplomație publică, dar ceea ce se poate reține din literatura parcursă și din rezultatele prezentului studiu este că o atare activitate este cu atât mai utilă cu cât prin reprezentanții săi dețin informații detaliate despre alte țări, alte limbi și culturi, despre istoria altor națiuni, fiind totodată în măsură să transmită mesaje de succes din propria țară. Construind prin știință și informare corectă punți între locuitorii unui stat, dar și relații sociale armonioase și idealuri transnaționale credibile, diplomația publică devine un reper inconfundabil. Ea generează orientările secolului al XXI-lea, adesea bazate pe cercetările științelor umaniste și ale științelor social-politice.

Întreaga muncă de cercetare a fost posibilă datorită îndrumării atente, observațiilor critice și recomandărilor primite din partea domnului prof. univ.dr. Vasile Pușcaș. Pentru toate acestea și pentru răbdarea și înțelegerea ce mi le-a arătat pe parcursul elaborării tezei îi adresez deosebita mea recunoștință și gratitudine. De asemenea, doresc să mulțumesc profesorilor, cercetătorilor și cadrelor didactice din cadrul Institutului de Studii Internaționale al Facultății de Istorie și Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca pentru că prin analizele, recomandările și discuțiile academice purtate cu ocazia susținerii referatelor tezei mi-au deschis noi perspective cu privire la abordarea temei contribuind astfel la îmbunătățirea tezei.

BIBLIOGRAFIE

I. IZVOARE PRIMARE

Documente, Tratatate, Legislație, Rapoarte oficiale

*** *Tratatul Atlanticului de Nord*, Washington D.C., 1949.

*** Documentul-cadru „Partnership for Peace”
www.nato.int/docu/comm/49-95/c940110b.htm

*** *Carta Albă a Guvernului. Armata României 2010: reformă și integrare euro-atlantică*, Editura Militară, București, 2000.

*** Foreign and Commonwealth Office, *Public Diplomacy Strategy*, www.fco.gov.uk

*** Legea Smith-Mundt: Public Law 80-402 *Informational and Educational Exchange Act of 1948* (Smith-Mundt Act); <http://www.usaid.gov/policy/ads/plaws.html>.

*** Legea nr. 104-171, promulgată la 3 august 1996 de al 10-lea Congres (Public Law 104-171) privind acordarea statutului clauzei națiunii celei mai favorizate României; <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-104publ171/pdf/PLAW-104publ171.pdf>.

*** *Programul de guvernare – politica externă. Prioritățile politicii externe a României* (www.mae.ro).

*** Protocolul de cooperare între Asociația Casa NATO – Consiliul Euro-Atlantic și Universitatea Națională de Apărare „Carol I” încheiat la 4 noiembrie 2005.

*** Agenda 2000 a Uniunii Europene,
<http://ec.europa.eu/agenda2000/overview/en/agenda.htm>

„The New Diplomacy: Utilizing Innovative Communication Concepts that Recognize Resource Constraints”, raport al Comisiei Consultative a SUA pe Probleme de Diplomatie Publică (US Advisory Commission on Public Diplomacy), iulie 2003; www.state.gov/documents/organization/22956.pdf.

Changing Minds Winning Peace: A New Strategic Direction for U.S. Public Diplomacy in the Arab & Muslim World, Raport al Grupului SUA de Consiliere pe Diplomatie Publică în Lumea Arabă și Musulmană (US Advisory Group on Public Diplomacy for the Arab and Muslim World), Washington, D.C., octombrie, 2003, <http://www.state.gov/documents/organisation/24882.pdf>

U.S. Public Diplomacy: State Department Expands Efforts but Faces Significant Challenges, Raport al United States General Accounting Office către Comitetul de Relații Internaționale, Camera Deputaților, Congresul SUA, Washington, D.C., septembrie, 2003, www.gao.gov/new.items/d03951.pdf

Raportul *A Smarter, More Secure America*, Commission on Smart Power, Center for Strategic and International Studies, Washington, D.C., 2007.

New Frontiers in Science Diplomacy. Navigating the Changing Balance of Power. The Royal Society – Raport comun al Royal Society și AAAS (American Association for the Advancement of Science), The Royal Society, Londra, ianuarie 2010, <http://diplomacy.aaas.org/news/news.shtml>.

Report of Defense Scientific Board Task Force on Strategic Communication, septembrie 2004; <http://www.publicdiplomacy.org/37.htm>

„Strategic Communication” - *Report of the Defence Science Board Task Force on Strategic Communication*, Washington, 4 January 2008; apud. USC Center on Public Diplomacy at the Annenberg School, University of Southern California: <http://uscpublicdiplomacy.org/index.php/resources/>

Department of Army USA și Department of Navy United States Marine Corps, *Doctrine for Joint Psychological Operations*, Joint Publication 3-53, 5 September 2003 <http://www.iwar.org.uk/psyops/resources/doctrine/psyop-jp-3-53.pdf>

ROMAN, Petre „Le principe démocratique et le tissu de l’OTAN: les nouvelles démocraties européennes et l’enlargissement de l’OTAN”, Raport special al subcomisiei pentru extinderea NATO și noile democrații, Comitetul Politic al Adunării Atlanticului de Nord, Bruxelles, noiembrie 1996, <http://www.nato.int>

Interviuri, declarații, comunicate de presă

Public Diplomacy - the German View, cuvânt rostit de Dr. Albert Spiegel, Șeful Directoratului General pentru Relații Culturale și Politici Educaționale din cadrul Ministerului Federal de Externe al Germaniei, la Conferința Stafului Consiliului Britanic, Londra, 18-19 martie, 2002, http://publicdiplomacy.wikia.com/wiki/Public_diplomacy.

„Declaration on a Transformed North Atlantic Alliance” – Declarația asupra unei Alianțe Nord-Atlantice a șefilor de state și guverne care au participat la întâlnirea Consiliului Nord-Atlantic („Declarația de la Londra”) din 5-6 iunie 1990, cf. Arhiva NATO, texte oficiale, http://www.nato.int/cps/en/SID-D0DBCECB-70351935/natolive/official_texts_23693.htm?

„Declarația șefilor de state și de guvern participante la Reuniunea Consiliului Nord-Atlantic de la Praga”, 21 noiembrie 2002; <http://www.nato.int/docu/pr/2002/p02-127e.htm>

„An Alliance for the 21st Century”, Comunicatul Summitului de la Washington al Șefilor de State și Guverne participante la întâlnirea Consiliului Nord Atlantic de la Washington, D.C, 24 aprilie 1999, Comunicatul de presă NATO nr. NAC-S(99) 064/ 24.04.1999. http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_27440.htm?mode=pressrelease

Declarația șefilor de state și guverne participanți la ședința Consiliului Nord-Atlantic, București, 3 aprilie 2008, <http://www.nato.int/docu/pr/p08-09e.html>

ILIESCU, Ion și CONSTANTINESCU, Emil, „România – SUA, de la căderea comunismului la NATO”, interviu în ziarul *Adevărul internațional*, 2 noiembrie 2008

GAVEL, Doug, „Joseph Nye on Smart Power”, interviu realizat la 12 iunie 2008, sursa: <http://www.hks.harvard.edu/news-events/publications/insight/international/joseph-nye>

Alocuțiunea Președintelui României, domnul Ion Iliescu, la Consiliul Național Consultativ pentru Integrare Euro-atlantică, București, 28 decembrie 1994. <http://www.presidency.ro>

„Speech On Public Diplomacy” cuvânt rostit de Secretarul de Stat Thorhil Widvey în fața Camerei de Comerț norvegiano-americană, Ottawa, 7 noiembrie 2003; Cf. arhiva electronică a Ministerului Norvegian de Externe

http://www.regjeringen.no/en/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/ud/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2003/public_diplomacy.html?id=267536

Declarație de presă a ministrului norvegian de Externe, Jonas Gahr Støre, cu prilejul lansării Forumului Norvegian de Diplomatie Publică, 22 mai 2007. Cf. arhiva electronică a Ministerului Norvegian de Externe.

<http://www.regjeringen.no/en/dep/ud/press/news/2007/Norwegian-Public-Diplomacy-Forum-launche.html?id=467754>

BABST, Stefanie Dr., *Explaining NATO's Public Diplomacy*, videointerviu, 18 septembrie 2006. Cf. <http://www.nato.int/docu/speech/2006/s060918a.htm>

GEOANĂ, Mircea, *The Spring of New Allies: Challenges, Contributions and Responsibilities of Europe's New Democracies*, alocuțiune rostită în calitate de Ministru de Externe la Universitatea Yale, New Haven, Connecticut, 4 aprilie 2002.

POPA, Oana-Cristina (fost ambasador al României în Croația) - Interviu realizat de Simona Neumann la 31 ianuarie 2011 (Anexa 2).

TALPEȘ, Ioan – Interviu realizat de Horia Alexandrescu în *Revista Independent* nr. 113, martie 2008.

UNGUREANU, Mihai Răzvan, „Pentru o diplomatie publică asertivă în promovarea imaginii României pe plan european” alocuțiune rostită la *Olimpiadele comunicării*, București, 5 aprilie 2005, <http://www.olimpiadelecomunicarii.ro/arhiva-aparitii-in-presa/2005/pagina-4.html>

II. IZVOARE SECUNDARE

Cărți de specialitate, Manuale, Dicționare

ASMUS, Ronald D., *Opening NATO's Door: How the Alliance Remade Itself for a New Era*, Prefață de Lord Robertson, Secretar-General al NATO, Columbia University Press, New-York, 2002.

BABIUC, Victor, *O singură direcție: Apusul*, Prefață de Vladimir Pasti, The Center for Romanian Studies, Iași, 2000.

BARSTON, R. P., *Modern Diplomacy*, Ediția a II-a, Longman, London, New York, 1997.

BENNET, W. Lance și ENTMAN, Robert (Editori), *Mediated Politics*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.

BERRIDGE, G.R., *Theory and Practice*, Ediția a II-a, Palgrave Macmillan Ltd, Hampshire, 2002.

BRIDGE, G.R. și JAMES, Alan, *A Dictionary of Diplomacy*, Palgrave, Palgrave, Londra, 2001.

BRONSTONE, Adam, *European Union – Unites States Security Relations. Transatlantic Tensions and the Theory of International Relations*, Macmillan Press Ltd., New York , Londra, 1997.

CARR, E.H., *The Twenty Years' Crisis 1919-1939*, London, 1939.

CROFT, Stuart; VERBECA, Vaceslav; BIRD, Tim; DUNGACIU, Sandra; MELEȘCANU, Teodor; MOGA, Dan; NAUMESCU, Valentin; NEUMANN, Simona; POEDE, George; RADLER, Dana, *Studii de securitate*, Ediția I, Editura Cavallioti, București, 2005.

DIYARD, Wilson Jr., *Digital Diplomacy: U.S. Foreign Policy in the Information Age*, Prager, New York, 2001.

DURANDIN, Catherine, *Statele Unite, mare putere europeană*, Traducere din franceză în română de Gabriela Șiclovan, Editura Cartier, Chișinău, 2007.

EBAN, Abba, *The Modern Diplomacy: International Affairs in the Modern Age*, Random House, New York, 1983.

EYAL, Jonathan, *Vicious Circle: Security in the Balkans*, Royal Services Institute for Defence Studies - RUSI, Londra, 1992.

GEOANĂ, Mircea, *Politica externă a României la începutul secolului XXI. Drumul spre Europa și lumea transatlantică*, Univers Enciclopedic, București, 2005.

GODSON, Joseph (Editor), *Challenges to the Western Alliance. An International Symposium on the Changing Political, Economic and Military Setting*, Times Books Limited, London, 1984.

HAM, Peter van, KUGLER, Richard L. (Editori), *Western Unity and Transatlantic Security Change*, The Marshall Center Papers, George Marshall European Center for Security Studies, Garmisch-Partenkirchen, 2002.

HANSEN, Allen, *USIA Public Diplomacy in the Computer Age*, Ediția a II-a, Praeger, New York, 1989.

HUTCHINS, Robert L., *American Diplomacy and the End of the Cold War: An Insider's Account of U.S. Policy in Europe, 1989-1992*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1997.

KAGAN, Robert, *On Paradise and Power: America and Europe in the New World Order*, Alfred A. Knopf, New York, 2003.

KENNAN, George F., *American Diplomacy*, University of Chicago Press, Chicago, 1984.

KISSINGER, Henry, *Are nevoie America de o politică externă? Către diplomația secolului XXI*, Editura Incitatus, București, 2002.

KISSINGER, Henry, *Diplomația*, All, București, 2007.

KOLODZIEJ, Edward A., *Securitatea și relațiile internaționale*, Traducere de Ramona-Elena Lupu, Editura Polirom, Iași, 2007.

KOSELLECK Reinhart, *Conceptele și istoriile lor. Semantica și pragmatica limbajului social-politic*, traducerea din limba germană de Gabriel H. Decuble și Mari Oruz, Grupul Editorial Art, București, 2009.

LEGUEY-FEILLEUX, Jean-Robert, *The Dynamics of Diplomacy*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, Colorado, 2009.

LEONARD, Mark și ALAKESSON, *Going Public: Diplomacy in the Information Society*, Foreign Policy Centre, Londra, 2000.

LEONARD, Mark, STEAD, Catherine și SMEWING, Conrad, *Public Diplomacy*, The Foreign Policy Centre, Londra, 2002.

LIPPMANN, Walter, *The Public Philosophy*, Little Brown, Boston, 1955.

LORD, Kristin, *What Academic (Should Have to) Say About Public Diplomacy*, Elliott School of International Affairs, The George Washington University;
<http://ics.leeds.ac.uk/papers/vp01.cfm?outfit=pmt&folder=7&paper=2469>.

LUIF, Paul (Editor), *Security in Central and Eastern Europe. Problems, Perceptions, Policies*, Austrian Institute for International Affairs, The Laxenburg Papers, Viena, 2001.

MAGHROORI, Ray, „Major Debates in International Relations” în Ray Maghroori and Bennett Ramberg (Editori), *Globalism and Realism*, Westview Press, Boulder, Colorado, 1982.

MAIOR, George Cristian, *Incertitudine. Gândire strategică și relații internaționale în secolul XXI*, Editura Rao, București, 2009.

MALIȚA, Mircea, *Diplomația. Școli și instituții*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975.

MANHEIM, Jarol B., *Strategic Public Diplomacy and American Foreign Policy: The Evolution of Influence*, Oxford University Press, Oxford, New York, 1994.

MELANDRI, Pierre, *Une incertaine Alliance. Les Etats-Unis et l'Europe 1973-1983*, Sorbonne, Paris, 1988.

- MELEȘCANU, Teodor, *Renașterea diplomației românești 1994-1996*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.
- MICKELSON, Sig, *America's Other Voice: The Story of Radion Free Europe and Radio Free Liberty*, Praeger, New York, 1983.
- MICULESCU, Simona Mirela, *Relații publice internaționale în contextul globalizării*, Editura Comunicare.ro, București, 2001.
- MORGENTHAU, Hans J., *Politica între națiuni: lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Polirom, Iași, 2007.
- MORGENTHAU, Hans, *Politics Among Nations*, Knopf, New York, 1978.
- NĂSTASE, Adrian Năstase (Editor), *Romania-NATO 2002*, Regia Autonomă Monitorul Oficial, București, 2002.
- NYE, Joseph, *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*, New York, Basic Books, 1990
- NYE, Joseph, *Soft Power. The Means to Success in World Politics*, Public Affairs - a member of the Perseus Books Group, New York, 2004.
- PUȘCAȘ, Vasile (Editor), *International Studies at the Beginning of the 21st Century*, Editura „România de Măine”, București, 2002.
- PUȘCAȘ, Vasile, *Sticks and Carrots. Reintegrating the Most-Favorite-Nation Status for Romania (US Congress, 1990-1996)/ Bastoane și morvovi. Reacordarea clauzei națiunii celei mai favorizate pentru România (Congresul SUA 1990-1996)*, Ediție bilingvă română-engleză, Eikon, Cluj-Napoca, 2006.
- PUȘCAȘ, Vasile, *România și iar România. Note pentru o istorie a prezentului*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2007.
- RANA, Kishan S., *Inside Diplomacy*, Ediția a II-a, revizuită, Manas Publications, New Delhi, 2002.
- RANA, Kishan S., *Bilateral Diplomacy*, Diplo Handbooks, Geneva și Malta, 2002 (Mediterranean Academy of Diplomatic Studies, University of Malta).
- RIORDAN, Shaun, *Noua diplomație. Relații internaționale moderne*, Editura Antet, București, 2004.
- SCHIMMELFENNING, Frank, *The EU, NATO and the Integration of Europe: Rules and Rhetoric*, Cambridge University Press, 2003.
- SECHE, Mircea și Luiza, *Dicționar de sinonime*, Editura Litera International, București, 2002.

TREPTOW, Kurt Treptow și IONESCU, Mihail E. (Editori), *Romania and the Euro-Atlantic Integration*, The Center for Romanian Studies, Iași, Oxford, Portland, 1999.

TREVERTON, Gregory F. (Editor), *Europe and America beyond 2000*, Council on Foreign Relations Press, New York, Londra, 2001.

ȚÎRĂU, Liviu, *Între Washington și Moscova: Politicile de securitate națională ale SUA și URSS și impactul lor asupra României (1945-1965)*, Editura Tribuna, Cluj-Napoca, 2005.

UNGUREANU, Mihai Răzvan, *Întotdeauna loial. Note diplomatice pentru o Românie modernă (2005-2007)*, Editura Polirom, Iași, 2008.

VLACHOVA, Marie Vlachova (Ed.) *The Public Image of Defence and the Military in Central and Eastern Europe*, The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces and the Centre for Civil-Military Relations, Belgrade, 2003, http://www.dcaf.ch/milsoc/ev_prague_02_vlachova_webber.pdf.

WATSON, Adam, *Diplomacy: The Dialogue Between State*, Methuen, London, 1984.

*** *Dictionary of International Relations Terms*, U.S. Department of State, Washington, D.C., 1987.

*** *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.

*** *Noul dicționar explicativ al limbii române*, Editura Litera Internațional, București, 2002

*** *AAP6, Glosar NATO de termeni și definiții (engleză, franceză și română)*, Ministerul Apărării Naționale, București, 2007.

*** Department of Army USA și Department of Navy United States Marine Corps, *Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*, Joint Publication 1-02, 12 aprilie 2001, amendat până la 13 iunie 2007; <http://wstiac.alionscience.com/pdf/dodmilitarydictionary.pdf>

*** *NATO Logistics Handbook*, octombrie 1997, cap. 17 „Standardizare și interoperabilitate”, ediție online: <http://www.nato.int/docu/logi-en/1997/lo-1709.htm>

* * * *Manualul NATO-OTAN*, Biroul NATO de Informare și Presă, Bruxelles, 2001.

*** *Romania on Its Way to NATO*, Ministerul Informațiilor Publice, București, 2002.

*** *Parteneriatul pentru pace 1994-2004*, broșură realizată și editată de Casa NATO, București, 2004.

*** „Servicul Român de Informații – Centrul de Informare pentru Cultura de Securitate” – broșură de popularizare a Centrului creată cu ocazia înființării acestuia.

*** *Buletin Informativ – Ministerul Apărării Naționale pentru Buletinul de comunicare interministerială*, București, 1 iunie 2001,

http://www.gov.ro/buletin-informativ_11a5796.html.

*** *NATO Studies Center Newsletter* no.01/2003. Sursa: http://www.centru-studii-nato.ro/pdf/nws01_03.pdf

Studii în reviste de specialitate

ASMUS, Ronald D., „Europe’s Eastern Promise: Rethink NATO and EU Enlargement” în *Foreign Affairs*, ianuarie-februarie 2008.

ASMUS, Ronald D., „Transatlantic Blueprint: The Democratic Case for a Progressive Alliance” în *Progressive Politics*, vol. 3.2, iunie, 2004.

BRZEZINSKI, Zbigniew, GEOANĂ, Mircea..., *NATO: o nouă viziune*, Casa NATO, București, 2003.

BUGA, Vasile, CHIFU, Iulian, *România-Rusia: intrarea în normalitate*, Casa NATO, București, 2003.

BUZAN, Barry, „Security, the State, the New World Order, and Beyond”, www.ciaonet.org.proxycu.wrlc.org/book/lipshutz17.html.

CELAC, Sergiu, TABARAN, Dragoș, *Irakul post-conflict: recucerirea păcii și politica Golfului*, Casa NATO, București, 2004.

COWAN, Geoffrey și CULL, Nicholas J., „Public Diplomacy in a Changing World” în *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, nr. 616; 6, Pennsylvania, 2008.

CULL, Nicholas J., *Public Diplomacy before Guillon: The Evolution of a Phrase*, US Center of Public Diplomacy; <http://uscpublicdiplomacy.org/pdfs/gullion.pdf>.

DAVENPORT, David, „The New Diplomacy” în *Policy Review*, nr. 116, decembrie 2002, ediția online: www.policyreview.org/dec02/davenport_print.html

FREEDMAN, L., „The Atlantic Crisis” în *International Affairs*, vol.58, nr.3, 1982.

GHEORGHE, Ioana, „Centrul de Informare pentru Cultura de Securitate” în *Profil*, publicație a Serviciului Român de Informații, anul 2, nr.5, iunie 2004.

GILBOA, Eytan Gilboa „Searching for a Theory of Public Diplomacy” în *ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616, martie 2008.

GILBOA, Eytan, „Media Diplomacy: Conceptual Divergence and Applications” în *Harvard International Journal of Press/ Politics*, nr.3 (3), Cambridge, 1998.

GORDON, Philip H., „NATO after 11 September” în *Survival*, The International Institute for Strategic Studies, vol. 43, nr. 4, 2001-2002.

GRAFFY, Colleen, „Public Diplomacy: A Practitioner’s Perspective” în *American Behavioral Scientist* nr. 52, Published by SAGE Publications, 2009.

GRANT, Charles, SHEA, Jamie, *Evoluția recentă a relațiilor NATO-Uniunea Europeană*, Casa NATO, București, 2004.

GREGORY, Bruce, „Public Diplomacy: Sunrise of an Academic Field” în *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, nr. 616, Pennsylvania, martie 2008.

HOCKING, L., „Diplomacy: New Agendas and Changing Strategies” în *iMP Magazine*; apud: www.csip.org.

IRIMIEA, Locotenent-colonel Mihai, „Impactul acțiunii NATO în Iugoslavia asupra economiei românești” în *Securitate națională, politică de apărare și istorie militară în România la sfârșit de mileniu*, București, 2000.

IONESCU, Mihail E., *Romania’s Westernisation and NATO Membership – A Historical Approach*, Occasional Papers, Casa NATO, București, nr. 3, 2002.

JONES, Erik, „Debating the Transatlantic Relationship: Rhetoric and Reality” în *International Affairs*, 80, 4, 2004.

LATTER, Richard, *NATO’s Future*, raport redactat în urma Conferinței Wilton Park cu tema „NATO’s Role in the Twenty-First Century” în *Wilton Park Reports*, nr. 491, 10-14 februarie 1997.

LEONARD, Mark; SMALL, Andrew; ROSE, Martin, *British Public Diplomacy in the Age of Schisms*, The Foreign Policy Centre, Londra, februarie 2005; <http://fpc.org.uk/fsblob/407.pdf>.

LORD, Kristin M., „What Academic (Should Have to) Say About Public Diplomacy”, Elliott School of International Affairs, The George Washington University; versiunea online: <http://ics.leeds.ac.uk/papers/vp01.cfm?outfit=pmt&folder=7&paper=2469>.

MALONE, Gifford, „Managing Public Diplomacy” în *Washington Quarterly* vol. 8 (3), Washington, D.C., 1985.

MARIN, Ionel, „Nu există realitate fără comunicare” în *Profil*, publicație a Serviciului Român de Informații, anul 2, nr.5, iunie 2004.

MELEȘCANU, Teodor, „Security in Central Europe: A Positive-Sum Game” în *NATO Review* /ediția online nr. 5 din octombrie 2003.

NELSON, Daniel N. și SZAYNA, Thomas, *The Politics of NATO Enlargement in Poland, the Czech Republic, Hungary, Romania, and Slovenia*, Conference proceedings „NATO Enlargement: The National Debates over Ratification”, 7 octombrie 1997, <http://www.nato.int/acad/conf/elarg97/nelson.htm>.

NICOLSON, Harold, „Diplomacy Then and Now” în *Diplomacy*, ed. a 3-a, Oxford University Press, London, 1963.

NYE, Joseph S., „Noua diplomatie publică” în *Dilema Veche* nr. 315, 25 februarie–3 martie 2010, traducere în limba română de Matei Pleșu.

PAPIC, Marco, „Nato’s Lack of Strategic Concept” în *STRATFOR* ediția online: www.stratfor.com.

PAUL, James A. „NGOs and Global Policy Making”, comunicare susținută cu ocazia *Global Policy Forum*, New York, iunie 1996;

http://www.impactalliance.org/file_download.php?location=S_U&filename=10361022750
[NGOs_and_Global_Policy-Making_-_Global_Policy_Forum_-_NGOs.htm](http://www.impactalliance.org/file_download.php?location=S_U&filename=10361022750).

PETERSON, Peter G., „Public Diplomacy and the War on Terrorism” în *Foreign Affairs*, septembrie-octombrie, 2002; <http://www.foreignaffairs.com/articles/58247/peter-g-peterson/public-diplomacy-and-the-war-on-terrorism>.

PRICOPIE, Remus, GUȚU, Dorina, MOROIU, Mihai (Editori), *Fulbright Ripple Effect on International Education: Looking Ahead from a Romanian and American Perspective*, Editura Comunicare.ro, București, 2010.

RIORDAN, Shaun, „Dialogue-Based Public Diplomacy: A New Foreign Policy Paradigm?”, în *Discussion Papers in Diplomacy*, nr. 95, noiembrie 2004 (Netherlands Institute of International Relations, Clingendael).

ROBERTSON, Lord George, „Investing in Security” în *NATO Review*, Bruxelles, toamna 2002.

ROSS, Christopher, „Pillars of Public Diplomacy: Grappling with International Public Opinion (Perspectives)” în *Harvard International Review*, Cambridge, 22 iunie 2003; <http://www.highbeam.com/doc/1G1-105643330.html>

ROTH, Lois W., „Public Diplomacy: 1952-1977” în *The Fletcher Forum*, nr.8 (vara), 1984.

SOROKA, Stuart N., „Media, Public Opinion, and Foreign Policy” în *Harvard International Journal of Press/ Politics*, vol. 8 (1), Cambridge, 2003.

STAN, Valentin, „NATO și UE: dilemele extinderii” în *Politica externă*, nr. 3-4, toamna 1997.

WRIGHT, Quincy, „Problems of Stability and Progress” în *International Relations*, University of California Press, Berkeley, 1954.

Articole de presă, ziare

MOWLE, Thomas S., recenzie a cărții lui Ronald D. Asmus, *Opening NATO’s Door: How the Alliance Remade Itself for a New Era*, în *Washington Post*, 14 martie 2006, <http://www.cfr.org/publication/10160/washpost.html>

MANEA, Octavian, „NATO – un hotel de lux geopolitic cu servicii de 2 stele” în *Revista 22*, 1 iunie 2010, ediția online: <http://www.revista22.ro/nato-un-hotel-de-lux-geopolitic-cu-servicii-de-2-stele-8317.html>

MICULESCU, Simona Mirela, „Relația dintre presă și diplomație – război sau pace?”, <http://www.praward.ro/resurse-pr/articole/relatia-dintre-presa-si-diplomatie-razboi-sau-pace.html>

Curierul Național, 1 august 1997.

„Ioan Talpeș va scrie o carte despre aderarea României la NATO”, Agerpres, 15 martie 2008; <http://www.ziare.com/ioan-talpes/tg-mures/ioan-talpes-va-scrie-o-carte-despreaderarea-romaniei-la-nato-414460>

Statistici

*** *Transatlantic Trends 2008*, www.transatlantictrends.org

*** Raportului elaborat de Institutul de Politici Publice cu titlul: *Percepția opiniei publice din România asupra politicii externe și a relațiilor internaționale*, București, octombrie 2005.

*** *Impact strategic*, nr. 4-5, Centrul de Studii Strategice de Securitate, București, 2002,

II. SURSE ELECTRONICE

Site-uri oficiale

<http://www.nato.int>

<http://www.mae.ro>

<http://www.presidency.ro>

<http://www.state.gov>

www.sri.ro

www.mapn.ro

<http://www.unap.ro>

www.fco.gov.uk

<http://ec.europa.eu>

<http://www.archives.gov>

<http://www.casanato.org>

www.policyreview.org

www.foreignaffairs.com

<http://wwi.lib.byu.edu>

www.stratfor.com

<http://uscpublicdiplomacy.org/pdfs/gullion.pdf>

<http://www.hks.harvard.edu/>

<http://ics.leeds.ac.uk/>

<http://www.diplomacy.edu>
www.iit.org
<http://www.atlantic-community.org/>
<http://diplomacy.aaas.org/>
<http://www.usaid.gov/>
<http://www.publicdiplomacy.org/>
<http://www.brook.edu/>
<http://www.countercurrents.org/>
<http://www.newallies.ro>
<http://www.bucharestconference.org/>
<http://www.summitbucharest.ro/>
<http://www.gmfus.org/blacksea>
www.BlackSeaNGO.org
<http://www.gcmarshall.ro>
<http://www.acus.org>
<http://www.ata-sec.org>
<http://www.aaypl.org>
www.eurisc.org
<http://www.centru-studii-nato.ro>
http://www.unibuc.ro/ro/cc_csea_ro
<http://www.isi-cluj.ro/prezentare.aspx>
<http://www.un.org/unfip>